

THE MYTH OF THE ANDROGYN IN THE WORKS OF LIVIU REBREANU

Călina Paliciuc

Lecturer, PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

*Abstract:*The technique of storytelling in *Adam and Eve* is different from the technique of pure stories, the sequences of the novel being combined by alternation. *The Beginning* is the frame of the novel, but it is only finally understood in the last story. The novel is built out of seven novels, the novels that submit to the Indian thesis of soul migration in seven lives until they find peace in Nirvana. The characters of the novels lead a dramatic struggle with time, the Eros is delivered only after death, so he invokes and waits for it. Love for Rebreanu's characters is not a living hypothesis, but a chance of survival.

Rebreanu seems to be "possessed by a theme, but ends up being subjugated by a form." Not the stories themselves are the value of the work, but their way of organizing and using mythology in these short stories.

Keywords : story, seven, mythology, Eros ,time

Adam și Eva, cel de-al treilea roman a lui Liviu Rebreanu, după *Ion și Pădurea spânzuraților*, e povestea de iubire a două suflete ce nu se pot contopi decât după suferințele celor șapte experiențe în epoci istorice diferite.

Vladimir Streinu considera ca acest roman este un roman minor sau de al doilea plan, dar totuși precizează că în sfârșit Rebreanu „renunță la unul din principiile esențiale ale operei sale: arta nu trebuie să copieze realitatea, ci să consolideze valorile vieții.”¹

Alexandru Piru observă asemănarea tehnicii narative dintre *Halima* și romanul lui Rebreanu, *Adam și Eva* spunând că este un „roman à tiroir sau o Rahmenerzählung, în care sertarul sau rama o formează metempsihoza.”² Romanul *Adam și Eva* a fost asemănat cu romanul lui Jack London *The Star Rover*, dar personajul lui Jack London nu trăiește șapte vieți disparate, așa cum o face Toma Novac, ci eroul *Rătăcitor printre stele* îndură chinurile unui vis repetitiv, izbutind în final să se elibereze de acest vis. Mircea Eliade, preocupat și el de proza fantastică și mitologică, își arată preferința pentru acest roman, în revista *Azi* din 1934: „Când după *Pădurea spânzuraților* am citit *Adam și Eva* am fost sigur că d. Rebreanu este într-adevăr un scriitor mare.”³ G. Călinescu în *Istoria literaturii române* vede în romanul *Adam și Eva* un „prilej pentru autor de a face o casă cu șapte etaje felurit decorate, cu nume sonore arhaice, cu coloratură exotică.”⁴ Iată că și G. Călinescu vede în *Adam și Eva* un roman în care povestirile sunt organizate pe șapte etaje, adică avem un roman à tiroir în care cele șapte așa-zise nuvele care „alcătuiesc rama epică a romanului sunt construcții tautologice. Ele proliferază într-un lanț de sinonime.”⁵ Cele șapte capitole pot fi citite în oricare altă ordine. Importantă este figura repetiției, ea sprijină adevărata semnificație a romanului.

¹ Aurel Sasu, *Liviu Rebreanu, sărbătoarea operei*, Editura Albatros, București, 1978, p. 160;

² Alexandru Piru, *Liviu Rebreanu*, Editura Tineretului, București, 1965, p. 65;

³ Ion Simuț, *Romanul iubirii metafizice*, Editura Minerva, București, 1998, p. 7;

⁴ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent.*, Editura Fundația regală pentru Literatură și Artă, București, 1941 p. 652;

⁵ Ion Simuț, *Op. cit.*, p. 8;

Tehnica povestirii în *Adam și Eva* este diferită de tehnica povestirilor în ramă pure, secvențele dinroman fiind combinate prin alternață. *Începutul* constituie rama cadrul romanului, dar este înțeleasă de-abia în final în ultima povestire numită Ileana. Romanul este construit din șapte nuvele, nuvele care se supun tezei indiene a migrației sufletului în șapte vieți până să-și găsească liniștea în Nirvana. Perpessicius scria într-o cronică la apariția romanului că „avem povestiri pentru călătoria sufletului, cu șapte oboluri spre vămile neființei. Ele se desfășoară într-un tempo vertiginos și într-un stil adecvat basmului. Străbătând cele șapte cercuri ale unui Purgatoriu al Iubirii, cele două suflete ajung la limanul și împlinirea mării năzuințe: contopirea spirituală.”⁶ Abia după moarte încetează suferința și începe fericirea.

În *Începutul* romanului, Toma Novac este rănit în spital. Toma a fost împușcat de către soțul Ileanei, care a tras patru gloanțe asupra lui. Toma observă că sunt în ziua a șaptea, ora șapte. Personajul își amintește obsesiv despre o discuție cu profesorul de filozofie Tudor Aleman, unde acesta își expunea o idee spunând că omul trebuie să trăiască șapte vieți pentru a putea trăi cu persoana iubită. Toma încearcă să se ridice, dar el aude tot mai îndepărtat glasul Ileanei care îl striga. În acest *Început* apare mitul Androgenului, „fiind reprezentat ca o ființă dublă, având în același timp, atributele celor două sexe”⁷ ființă care a dorit să cucerească puterea zeilor, dar a fost pedepsit de Zeus, acesta despărțindu-l, făcând din Androgen două ființe separate care, conform mitului, se vor căuta toată viața. Acesta este simbolul perechilor de îndrăgostiți, care se caută și se unesc prin căsătorie. În cazul în care ei nu se unesc, ei nu pot trăi unul fără altul. Conform teoriei lui Aleman, omul caută această reunire a Androgenului: „Unul e totul și totul e unul. Bărbatul și femeia se caută în vălmășagul imens al vieții omenești. Un bărbat din milioanele de bărbați dorește pe o singură femeie, din milioanele de femei. Unul singur și una singură! Adam și Eva!” Aici se află sâmburele teoretic al viziunii romanului, explicația titlului și justificarea construcției narative.

În următoarele șapte povestiri ni se prezintă încercarea de unire a cuplului ideal. Cititorul are impresia că citește alt roman diferit de cel din *Început*. Pe rând, Toma Novac devine păstorul Mahavira în India și a iubit-o pe Navamalika, fecioara care trebuia să se căsătorească cu regele Arjuna. Mahavira a fost jupuit deoarece a îndrăznit să o fure pe aleasa regelui. În povestirea *Isit* Mahavira s-a reîntrupat în Egipt, în fiul unui Monarh și a primit numele de Unamonu. El se îndrăgostește de favorita faraonului Dadefra, chiar dacă era căsătorit cu sora sa Neferura. Unamonu o zărește pe Isit la Nu-Path. Întors acasă el s-a gândit mereu la ea, dar moare dorind să o apere atunci când poporul s-a răsculat împotriva regelui care și-a omorât soția.

Perechea renaște în Chaldeea în povestirea *Hamma*, sub numele de Gungunum și Hamma. El a întâlnit-o pe Hamma la sărbătoarea Akiti. Tatăl Hammei a fost atacat de Iluma-Ilum, regele Țării de la Mare și este omorât, iar Hamma este luată prizonieră. Gungunum este și el luat prizonier după câțiva ani de același rege și astfel află că Hamma este în viață. Spre nenorocul său Iluma-Ilum dă comanda ca toți prizonierii să fie omorâți.

În povestirea *Servilia*, Gungunum „învie” la Roma ca patrician sub numele de Axius, iar Hamma e acum sclava soției sale, Servilia. Sclava e omorâtă din gelozie de către stăpâna sa, iar Axius se sinucide cu același pumnal.

În povestirea *Maria*, în timpul evului mijlociu, Toma Novac a fost călugărul Adeodatus, iar Ileana, Margareta Hippler, subliniată în icoana Fecioarei Maria.

⁶*Ibidem*, p 7;

⁷Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. II, Editura Artemis, București, 1995, p. 97;

În povestirea *Yvonne*, în vremea Revoluției, Toma a fost doctorul Gaston, iar Ileana călugărița Yvone Collignon de Gargan. Gaston o zărește pe Yvone în timp ce era judecată sub acuzația de fanatism, și deoarece îi ia apărarea sunt condamnați amândoi la moarte.

În cea de-a șaptea povestire, *Ileana* este soția lui Ștefan Alexandrovici Poplinski, ofițer țarist emigrant. Toma o vede pe stradă pe Ileana și are senzația că o cunoaște dintotdeauna. Timp de șase zile nu o mai vede iar în cea de-a șaptea zi o întâlnește din nou și o urmărește pe stradă pentru a vedea unde locuiește. Relația lor începe imediat, iar Toma se apropie de soțul Ileanei pentru a putea petrece cât mai mult timp cu ea. Cei doi hotărăsc să fugă în timp ce Ștefan era plecat în Basarabia. Ștefan a spus că ar avea nevoie de o armă pentru a nu umbla neînarmat, iar Toma s-a oferit să-i împrumute una. Ștefan se întoarce de la gară și îi surprinde împreună, împușcându-l pe Toma.

Supra-naratorul acestei rame este Tudor Aleman, deoarece această teorie a cuplului reunit îi aparține. Ea se confirmă în ultima povestire, când Toma conștientizează că „asta ar însemna că n-a trecut nicio secundă, poate nicio miime de secundă de când.... gândul îl supără. În minte îi reveneau desfășurările de vieți, despărțite între ele de secole. Le simțea și nu înțelegea. Își aduse aminte cum se zice că, în clipa morții, omul își retrăiește, într-o străfulgerare, întâmplările vieții. Da, ultima, da! Își zise istovit. Am fost eu, Toma Novac!...Dar Mahavira și Unamonu, și Gungunum, și Axius, și Adeodatus, și Gaston?... Tot eu? Același eu? Atunci Navamalika, Isit, Hamma, Servilla, Maria, Yvonne ar fi tot Ileana? Adică precum spunea Aleman? ... Și dacă toate acestea sunt închipuiri care s-au smuls acuma din subconștientul meu?... Dar de ce tocmai acuma?” Lui Toma Novac, tânguirea Ileanei îi întărește convingerea uniunii: „plânsul era ca o chemare la care nu mai poate răspunde. Chemarea îi picura în suflet o fericire nemărginită, o merinde pentru o cale necunoscută și nesfârșit de lungă.”

Cele șapte nuvele puse laolaltă pe motivul unic al dragostei neîmplinite, sunt plasate în șapte peisaje și epoci diferite. *Adam și Eva* este numită de Alexandru Piru „o nouă legendă a secolelor, o suită de cronici epice, de surprinzătoare, în literatura noastră, orice s-ar spune, evocări ale civilizațiilor.”⁸

Se poate observa că ascultătorul, care este Toma Novac pune sub semnul întrebării credibilitatea teoriei lui Aleman. Nu mai avem ascultătorul care caută povestiri nemaipomenite, și nici nu mai este pregătit să „înghită” orice povestire. El are nevoie de o certitudine că povestea lui Aleman este adevărată. Dar această certitudine poate fi atinsă doar în cea din urmă clipă a vieții. Singurul care poate să se bucure de aflarea adevărului este Aleman, deoarece, conform teoriei lui, în momentul conștientizării celorlalte șapte vieți în ochii omului ajuns la capătul drumului se vede o lumină: „Tudor Aleman strângea în palma stângă măciuca de argint a bastonului și se uita țintă în ochii lui Toma, așteptând un răspuns... Aleman se cutremură parcă ar fi primit o veste din altă lume și, uitându-se iar în ochii sticloși a lui Toma, bolborosi ceva cu buzele...”

De remarcat în aceste nuvele este reînvierea, reîncarnarea personajului, care se „desface în materie și se recompune prin iubire, câștigându-și astfel puritatea.”⁹ Personajele au senzația că se cunosc din totdeauna. În șase vieți personajele reușesc doar să se privească, dar este suficient ca ei să se îndrăgostească și să nu poată trăi unul fără celălalt.

Prin intermediul teoriei lui Tudor Aleman și a conștiinței lui Toma Novac, autorul își explicitează tema romanului: „Prin iubire numai se poate uni sufletul bărbatului cu sufletul femeii pentru a redeveni parte din lumea spirituală. Iubirea aceasta este rodul divin al

⁸ Alexandru Piru, Op. cit. p.65

⁹ Ovidiu S. Crohmăniceanu, *Liviu Rebreanu*, Editura De Stat pentru Literatură și Artă, București, 1975, p.81.

sufletului omenesc. Dumnezeu, sub chipul iubirii, trăiește în om.” Tudor Aleman este, de asemenea, un delegat al scriitorului, având misiunea delicată de a pregăti cititorul pentru atmosfera și conotațiile narațiunii. Din această teorie se reține numai elanul unui îndrăgostit spre celălalt.

Personajele nuvelor duc o luptă dramatică cu timpul, așa cum apreciază Dan Mănuță: „dorința de moarte înseamnă o încetare de dominare a timpului și de perpetuare a unui moment unic.” Erosul își găsește o izbăvire numai după moarte, de aceea o invocă și o așteaptă. Al. Săndulescu notează că „dragostea lui Rebreanu nu încetează să evoce perechea ei tragică: moartea.”¹⁰ Iubirea pentru personajele lui Rebreanu nu e o ipoteză de viețuire, ci o șansă de supraviețuire.

Rebreanu pare mai întâi „posedat de o temă, dar sfârșește prin a fi subjugat de o formă.” Nu povestirile în sine constituie valoarea operei, ci felul lor de organizare și folosirea mitologiei în aceste nuvele. Din punct de vedere compozițional, Liviu Malița scrie într-un articol din *Tribuna*, din anul 1985 „convergența mai multor tehnici narative printre care flash-back-ul care anulează linearitatea, transformând-o în ciclicitate. Tehnica simultaneității suprapune viețile anterioare, ca un reflex al metempsihozei. Narațiunea realizată are contribuții secvențiale.”¹¹ Pe lângă mitul androgenului, apare frecvent numărul *șapte*. În *Început*, Toma Novac se trezește din starea de inconștiență în ziua a șaptea a lunii a șaptea. În povestirea *Isit*, Unamonu se naște în ziua a șaptea a misterelor, „când se făcu a șaptea numărătoare a vitelor.” Gungunum din povestirea *Hamma*, este cel de-al șaptelea copil al Nimei-Utum. Cel de-al șaptelea copil este și Axius, fiul Lolliei și a lui Nigidius Saturnius, cavalier roman, din povestirea *Servilia*. În următoarele două povestiri numărul șapte nu mai apare, deoarece ne apropiem tot mai mult de lumea care nu mai are conștiința mitului. Dar în cea de-a șaptea povestire, numărul magic șapte revine. Tatăl lui Toma Novac a murit după șapte zile de chin, Toma o reîntânește pe Ileana după șapte zile de când a zărit-o pentru prima dată pe stradă, și tot în această povestire, iubirea lor este împlinită. Povestirile sunt în număr de șapte.

Numărul șapte în mitologie reprezintă: cele șapte zile ale săptămâni, cele șapte planete, șapte trepte ale desăvârșirii, șapte sfere sau trepte cerești, șapte petale ale trandafirului, șapte capete ale corabiei de la Ankhkor, sau cele șapte ramuri ale copacului cosmic. În număr de șapte sunt și virtuțile: credința, nădejdea, dragostea, prudența, cumpătarea, dreptatea și puterea. Curcubeul este alcătuit din șapte culori. Numărul șapte apare și în credința religioasă: Dumnezeu a creat lumea în șase zile, iar în cea de-a șaptea s-a odihnit, zi în care omenirea îi mulțumește pentru roadele din pentru roadele din cele șase zile de muncă. Numărul șapte este pretutindeni numărul unei totalități. Chiar și numărul yang ajunge la desăvârșire la șapte, scrie Sima Qian.¹² Acest număr aduce cu el aura mistică și ideea predestinării. Este un număr purtător de taină, „deci aflat în căutată și necesară consonanță cu poezia iubirii, se înfățișează de la sine ca singura soluție, ca singură formă potrivită, care semnifică prin ea însăși.”¹³ Omul demitizat Toma Novac ajunge să se întrebe de ce își amintește tocmai pe patul de suferință de teoria lui Aleman: „De ce tocmai acum?” spune el când își regăsește întreaga lui existență de-a lungul veacurilor. Repetiția celor șapte vieți în aceeași ecuație sufletească accentuează dramatismul și „reliefează elocventarzătoarea aspirație de iubire prin contopirea părților șcindate într-o uniune fericită.”¹⁴

¹⁰ Ion Simuț, *Op. cit.* p.9;

¹¹ Ion Simuț, *Op. cit.* p.12;

¹² Jean Chevalier, Alain Cheerbrant, *Op. cit.* p. 295;

¹³ Ion Simuț, *Op. cit.*, p. 11;

¹⁴ Ion Simuț, *Op. cit.*, p.14;

Pentru prima dată într-o povestire în ramă, se realizează o plonjare recapitulativă în abisul contemporalității. Începutul romanului nu face decât să declanșeze căderea în abisul contemporalității și să developeze imaginile succesive într-o istorie care se precipită spre prezent „pentru a se vărsa într-un repaos final, echivalând cu o abolire a timpului.” Li se dă posibilitatea personajelor de a trece prin acest tunel al timpului pentru o împlinire a iubirii, pentru o purificare morală și spirituală și, mai ales, cu o abolire a suferinței.

BIBLIOGRAPHY

1. Gyurcsik, Margareta, *A povesti, a reflecta*, Editura Flaca, Timișoara, 1991.
2. Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe*, Editura Gramar, București, 2006.
3. Manolescu, Nicolae, *Teme*, Editura Cartea Românească, București, 1971.
4. Manolescu, Nicolae, *O ușă abia întredeschisă*, Editura Cartea Românească, București, 1986.
5. Perpessicius, D, *Scriitori români*, vol III, Editura Minerva, București, 1989.
6. Simuț, Ion, *Romanul iubirii metafizice*, Editura Minerva, București, 1998.
7. Tiutiuca, Dumitru, *Teoria literară*, Editura Institutul European, Iași, 2002.